

1.



1985

Moře je konečně na dohled. Škvírami staré karosy, prostoupené mastnou vůní domácích obalovaných řízků, slivovice a potu, vnikne do nosů rozespalých cestujících vůně levandule, horoucích piniových hájů, prastarých, větrem a sluncem tepaných olivovníků, tlející kůry granátových jablek, vinic a rybářských sítí, koryšů a chladných útrob domů z šedobílého kamene, nasáklých staletími života na pobřeží, mořem.

Většina pasažérů vůni prospí, jen hrstka se jich probudí, zívne do šerosvitu časného rána a upadne zpět do zkrouceného polospánku.

Jedné jediné cestující vůně nedovolí znovu usnout. Chodí do první třídy a nemá tušení, že takhle voní levandule a přímořské borovice, které lemují balkánský břeh Jadranu, neví, že staré domy pamatují slávu námořních výprav, a že některé z nich brzy potká zkáza a pak pohnutý osud troskek vstávajících z popela. Každým vdechnutím se jí aroma zadírá hlouběji pod kůži. Splývá pohledem s krajinou za oknem a cítí, že vůně v ní probudila to, co už nikdy neusne, touhu, kterou se bude

snažit pojmenovat mnoho příštích let, pokaždé, když touto cestou znovu pojedou. Kraj, příběh, jehož esenci právě vdechla, v ní našel vnímavého spojence, řízl ji do zápěstí a vmísil se jí do žil jako pokrevní bratr.

Autobus mine shluk barevných tabulí, na kterých stojí *Dobrodošli u poluotok Pelješac!* Holčička ještě neumí dost rychle číst, a tak jí utkví jen kratší směrovka s nápisem *Korčula* a *Vinarija Dingač*.

Korčula, Dingač – zasní se nad magickými názvy a je jí trochu líto, že autobus neodbočil. Vzdychnou, opře se o mámino rameno a usne. Nemá tušení, že právě minula rozcestí, na kterém ve svém životě odbočí ještě tisíckrát. Neví, že pár kilometrů odsud leží pohádková zátoka, kde se právě probudil osmiletý rybář, aby vyrazil s otcem na moře.

A vůbec by ji nenapadlo, že přesně o čtvrt století později se s rybářem sejdou v kostele sv. Vlaha na Velkém náměstí v Dubrovníku.

2010

„Tak panstvo, račte,“ hlaholí kněz. „Kdo půjde první?“

V kostele je tísnivé šero, ve zpovědnici tma. „Můžu jít poslední?“ špitnu do ucha Ivě, která je navzdory systematickému opalování najednou bledá jako křída. Zítra se vdává. Možná jí konečně došlo, do čeho se pouští. Chudák. Ale nemá na výběr: je ve čtvrtém měsíci. Přece se nebude vdávat s břichem!

Davor, Ivin černovlasý a zteplý nastávající, zmizí ve zpovědnici. Několik minut přešlapujeme vpředu u oltáře. Iva – nevěsta, já – svědkyně a Baldo – Davorův svědek. Účastníci povinné předsvatební zpovědi. Kromě Ivy v očekávání jsme všichni popili, takže jsme ve skvělém rozpoložení pro uvolněný rozhovor s velebným pánem. Do mě nalili dvě sklenič-

ky vína rudého jako krev, což mě uvedlo do transu, kdy napůl ztrácím kontakt s realitou a snadno zapomínám, jestli sním nebo bdím, protože víno vůbec nepiju.

„Nemá Dávo těch hříchů nějak moc?“ špitne Baldo a podívá se na hodinky.

„Má,“ odtuší Iva. „Navíc, don Renato je šíleně ukecanej kněz.“

To se mám na co těšit, bleskne mi hlavou. Rozhlédnu se po zlatých andělech a světcích v klenbě kostela a dumám, jak jsem vůbec já, programový bezvěrec a antiklerikál, mohla přistoupit na tuto hru. U zpovědi jsem v životě nebyla a Ivě jsem to dostatečně zdůraznila, ale ujistila mě, že to nevádí, že jde o formalitu a – přece bych jí nepokazila svatbu, ona že jinou svědkyni v žádném případě nechce.

Davor se vysouká ze zpovědnice zalitý potem a bledý jako jeho nastávající. „Bože mě netrestej – to byl nefalšovanéj očisťtec,“ koulí očima. „Musím okamžitě ven na cigáro.“ Iva ho probodne vyčítavým pohledem a vydá se ke zpovědnici.

Osamíme s Baldem u oltáře. Je vysoký jako já a zhruba stejně starý. Ale v šířce se měřit nemůžeme: zatímco moje nohy trčí z podlahy chrámu jako dráty, Baldo je muž, který na první pohled celý život balancuje na hřebenu mezi plnoštíhlostí a otýlostí. Řekla bych, že je představitelem středověké náruživosti k jídlu, milovníkem dlouhých prohýbajících se stolů a púllitrových plechových číš jako zvon, které do sebe námořníci obraceli jednu za druhou a zpívali až do ochraptění. Má rozlehlý hrudník a svaly, podsaditý trup a statné držení těla. Sedlák. Vesničan jako vystřižený z minulého století. Očekávám, že i jeho názory – pokud nějaké má – budou sto let staré. Všimnu si, že na krku mu visí řetízek s křížkem.

„Jak se ti líbí naše kulturní obyčeje?“ prohodí, aby řeč nestála.

A je to tady. „Myslíš jako výzdobu kostela?“ Bojím se, že budu muset lhát, vykroutit se z názoru, který by se v daném kontextu nejspíš nesetkal s pochopením.

„Myslím předsvatební zpověď těhotný a kluka, kterému ujely nohy.“

Mrkneme na sebe. Vida ho, sedláka. Je nanejvýš milé setkat se tady s někým, kdo má podobný názor a na rozdíl ode mě se nebojí dráždit s ním okolí, protože většina lidí radši zmlkne, než aby riskovala střet se svalovou hmotou, která výstražně cuká.

„Ale neboj se,“ pokračuje Baldo. „Když tohle přežiješ, tak tě za odměnu čekají dva dni obžerství, tuny skvělého jídla a pití. Jehňata objednali u nejlepšího chovatele z Bosny.“

Při představě tun skvělého jídla se mi udělá nanic. Stačil by mi talíř polívky od Vietnamců. A když si uvědomím, že mě zítra bude někdo nutit ochutnávat jehně, které ještě dneska běhá někde po stráni za Mostarem, je mi do pláče a chci odletět prvním letadlem zpátky domů, do svého bytu, kde trávím většinu času prací, a teprve když mám opravdu hlad, soukám do sebe rohlíky s Nutellou, skleněné nudle, které stačí zalít horkou vodou, banány nebo ovesné vločky lžící rovnou z krabice. Prostě nejsem na jídlo – no a co? Můj život je plnohodnotný a skvělý i bez čerstvých ryb, ochutnávek kvalitních vzorků vína, domácích koláčů a bazalky nebo minirajčat, co bych, pokud bych se úplně zbláznila, začala pěstovat v rohu balkonu. Nejsem žádná gurmánka, v rohu balkonu mám kolo, běžecské boty a podložku na jógu, a tak to taky zůstane.

„Já myslela, že obžerství je hřích,“ pokusím se o kazatel-
ský tón, ale Baldovi je kázání šumafuk. Po šťastné tváři se mu rozlije milý, odzbrojující úsměv, protože si zřejmě vzpomněl na tácy pečeného jehněčího, mísy černého rizota, vůni pršutu a grilovaných ryb. Zapil červeným vínem odrůdy *plavac mali*.

„No jasně,“ mlaskne. „My jsme vůbec velice hříšnej národ. *Opasan*. Měla by sis na nás dát pozor.“

Místo odpovědi vyloudím nadřazený úšklebek. Já ti dám *opasan*, pomyslím si, když se vynoří zpocená a skrz naskrz vyzpovídaná hříšnice Iva.

„Tak co?“ špitnu a pohladím ji po rameni. (Kde je, kruci, ten její povedený budoucí manžel?) Iva mlčí.

Baldo vykročí sebevědomým tempem ke zpovědnici. Jestli ho don Renato nezná, měl by se bát. Kdo ví, jestli Baldo nemá někde v kapse svačinu, housku napěchovanou sardinkami a cibulí, pokud by se zpověď protáhla a jemu nedej bože vyhládko.

„Dobrý?“ dorážím na Ivu. Připadá mi, že se každou chvíli rozbrečí. „Kolik otčenašů jsi vyfasovala?“

„Šest,“ řekne Iva. „Za každého bejvalýho jeden.“

„A za současného?“

„Jak to myslíš?“

„Smilstvo před svatbou,“ upřesním.

„To se nepočítá. Když se vdáváš v Dalmácii, většinou to znamená, že jsi těhotná. Nikdo se tomu nediví, kněz nejmní ze všech. Nevěsta s outěžkem. Ačkoli já si připadám spíš jako kráva před porážkou. Máma říká, že je to normální.“

Mně to moc normální nepřipadá, pomyslím si, ale neodvažuju se říct to nahlas. „Je něco, co bych pro tebe mohla udělat?“ zeptám se.

„Jo,“ zazáří Iva a podívá se na mě jako ten, kdo si uvědomil, že jeho dny jsou sečteny, a že je to historická nespravedlnost. „Zkus zejtra chytit kytku.“

Vyprskneme smíchy a obejmeme se.

Baldo právě vychází ze zpovědnice a mizí za chrámovým sloupem. Jsem na řadě.

„Co mu mám říct?“ syкну na Ivu a posunkuju směrem, kde tuším kněze.

„Nic,“ řekne Iva. „Nedostaneš se vůbec ke slovu.“

*

Je to zvláštní pocit, usednout na tvrdé sedačce ve zpovědnici, která má půdorys půl metru čtverečního a slyšet, jak za dřevěnou mřížkou zurčí kněz, zřídlo biblické moudrosti. Jenže

kněz nezurčel. Když jsem vstoupila, vrzly na jeho straně budky dveře. Odešel? Přišel? Skrz mřížku byla vidět jenom tma. V hlavě se mi ozval dojezd vína, třeštění a tanec náhlé sebelíposti s výčitkami.

Zavřela jsem oči a přemítala, co bych knězi řekla, kdyby ho to někdy zajímalo: dobrý den, otče – dovoluňte mi předložit seznam mých hříchů. Jmenuji se Naďa a jsem jednatřicetiletá neprovdaná a bezdětná žena, která neumí vařit, většinu času v uplynulých letech strávila překládáním novodobých biblí – knih, které radí, jak žít, jak se zamilovat, jak dosáhnout orgasmu, jak se rozvést, jak nebýt v depresi, jak být v pohodě, jak nakládat s časem či jak nakládat zeleninu. Ne že by překládání bylo hříchem, chraň pánbůh. Hříchem je, že napomáhám šíření nesmyslných a zavádějících evangelií, kterým nevěřím, protože jsem jedno po druhém na vlastní kůži vyzkoušela a zjistila, že jsou to vylhané komerční žvásty, které ještě nikdy nikomu spásu nepřinesly. Lžu, a to ponejvíce sama sobě, když tvrdím, že jsem štíhlá samostatná moderní žena bez závazků, že mi to takhle vyhovuje a že nedovolím, aby mě kdokoli – obzvláště nějaký primitivní muž – omezoval nároky na lásku, manželství nebo rodinu. Zakládám si na tom, že nejsem na ničem závislá, ačkoli jednu závislost přeci jen mám. Je to závislost na svobodě. Jak prosím? Jestli jsem prý takhle šťastná? Ptá se mě na to spousta lidí, ale vy jste první, komu bych se nebála naplno přiznat, že šťastná nejsem a nevím, jak to změnit. Živím se převážně suchary s plátkovým sýrem, arašídovým máslem nebo marmeládou, sex jsem měla naposledy před půldruhým rokem, ano, slyšíte dobře. Někomu, jako jste vy, jistě nemusím vysvětlovat, jak se cítím.

„Ne, to fakt nemusíte,“ probudil se don Renato. Zajíkla jsem se.

„Myslela jsem, že tam nejste,“ pokusila jsem se o omluvný tón. Neměla jsem ponětí, jakou část svých úvah jsem pronesla nahlas, v česko-chorvatské hatmatilce, kterou se v Chorvatsku obvykle dorozumívám.

„Podle mojí interpretace desatera je pro zdravého člověka sexuální abstinence úplně stejný hřích jako smilstvo a nechutenství vede do pekla stejně jako obžerství,“ oznámil mi kněz.

„Jaké dostanu rozhřešení?“ zeptám se do tmy.

„Pět otčenášů a deset zdrávasů bude pro tuto chvíli stačit,“ zahuhňal kněz. „A jinak vám doporučuji se tu a tam důkladně opít, přejít a dopřát si noc plnou bezuzdného sexu. V tom je vaše spása.“

Vytřeštím oči. Opravdu to řekl? Zřejmě mi v posledních letech vývoje katolické církve něco uniklo.

Vylezu z budky jako ve snu. A dopadnu na dlažbu skutečnosti, neboť jediné, co mi uniklo, je, že don Renato se dávno odešel vykecávat s Davorem před svatostánek.

Z kněžské poloviny zpovědnice se vykasal růžolíci, tlemící se Baldo. „*Oprosti*,“ štěkne vesele, „*ali bez zajebancije nema život*.“ Což v přibližném překladu znamená – co by to bylo za život bez trochy srandy?

„Něco ti povím,“ podívám se na něho příkře. Dojezd vína se právě roztrřítíl o zeď prozření. „Ty nejsi *opasan*. Ty jsi *bezobrazan*. Dej si na mě pozor a nepočítej s tím, že bys mě zítra dostal na parket, až zahrajou k tanci svědka a svědkyně. *Ni slučajno!*“

„Ale no tak, děti,“ chlácholí mě Iva. „Byla to legrace.“

„A ty se soustřeď, ať si tady zítra nepřišlápneš vlečku,“ houknu.

Zatracená chorvatská svatba. Přísahám, že je to naposledy, co se nějaké dobrovolně účastním!

*

Noc v domě Iviných rodičů byla dlouhá a divoká. Zatímco u nás nevěsta v předvečer svatby usiluje alespoň o pár hodin spánku, aby ráno nevypadala jako zombie, v Dalmácii je svatební den ze všech stran beznadějně obklíčen mnoha dalšími dny, kdy je spánek to poslední, na co by byl čas. Vaří se. Jí se.

Vlastně nejlí. Pořádají se trachtace. Závody v jídle. Dům nevěsty i ženicha je po několik dní nabit hosty zblízka i zdaleka, příbuznými pravými i domnělymi a nikdo se nestaví jen tak na štamprli a na kus řeči. Rozsedět se v domě hostitele alespoň na půl dne patří k bontonu. Ženy lítají okolo jako praporky, ale zvládají to. Usmívají se. Usmívají se i tehdy, když na bílý naškrobený ubrus nedopatřením vychrstnu dvojku rudého vína, co už nikdy nepůjde vyprat. „Bude to kluk!“ haleká Ivin dědeček a mává ve vzduchu panákem ořechovice. „Když se na svatbě rozlije červený víno, bude to kluk!“

Zatímco celý dům připomíná předsvatební veletrh, v Ivině pokoji to vypadá jako v dobře zásobeném skladišti domácích spotřebičů. Hosté přinášejí dary. A ne ledajaké. Mikrovlnka a lednice, několik obrovských krabic s osuškami a nádobím, baterie kvalitních lahví, které vytvoří základ domácího likérníku, a především – hradba čtrnácti šlehačkových dortů.

„Proč ti všichni přinášejí dorty, když tě zítra na večeri čeká dort o pěti patrech?“ ptám se.

„*Običaj*,“ pokrčí rameny Iva. „Prostě tradice.“

Ke každému daru je připojena obálka s přáním. A s bankovkami. Někdo přinese právě jen obálku a v ní v přepočtu i několik set eur. To je taky *običaj*.

„Nediv se,“ vysvětlí Ivina maminka, když v kuchyni chystáme další tácy s pršutem a sýrem. „Svatba přijde na patnáct tisíc eur. Z darů se to snadno zaplatí. Hlavní je, aby mladým co nejvíc zůstalo, když se teď pustili do přístavby.“

Vzpomenou si na pražskou kamarádku, která si zoufala, jak před svatbou nic nestihá a rozlučku se svobodou pořádala se čtrnáctidenním předstihem. Kdyby věděla, co čeká budoucí nevěsty na vsi v Dalmácii, její vlastní svatba by jí připadala jako komorní čajový dýchánek. Šňůra předsvatebních milníků, které tradiční dalmatští snoubenci musí pokořit, totiž připomíná mistrovství světa v orientačním běhu s tácy obtěžkanými jídlem. Itinerář vypadá takto:

1. zasnubní hostina
2. předsvatební trachtace a veselice v domě nevěsty
3. předsvatební trachtace a veselice v domě ženicha
4. *djevojačka* – rozlučka se svobodou nevěsty
5. *momačka* – rozlučka se svobodou ženicha
6. stěhování nevěsty z domu rodičů k ženichovi
7. předsvatební trachtace a veselice na oslavu přestěhování
8. snášení darů do domu nevěsty
9. snášení darů do domu ženicha

A pak už jen svatební den a zbytek života: první dítě, druhé dítě... Dovolená v Jugoslávii ze zřejmých důvodů odpadá. Obvykle se nekonají ani pořádné líbánky nebo svatební cesta. Místo letenek do Paříže vydláždíme koupelnu a balkon. A vůbec, kam bychom jezdili? Vždyť tím nejkrásnějším a nejromantičtějším místem je právě Dalmácie!

Kromě jídla se řetězcem oslav proplétá také zvuk harmoniky a táhlý zpěv dalmatských folklorních písní v podání postupně odumírajícího hlasu harmonikáře. Kytaristy. Mandolinisty a basisty, kteří všichni roztomile flirtují s přítomnými dámami, popíjejí a uždibují ode všeho kousek.

„Osm set padesát eur,“ prozradí Iva, když se jedna z přítomných tet zajímá, na kolik přišla muzika. Čekám, že ji to porazí, ale ona uznale zamručí a řekne – tak to vám vyšlo lacino! Teta je z Hercegoviny. A tam, pokud jde o hudbu, prý lítají bankovky vzduchem. Kdo mi na svatbě syna mistrovsky zahraje moji nejmilejší píseň z mládí, vyfasuje mezi faldy akordeonu hezkých pár set!

Nejlepší muzikanti bývají rezervováni i rok předem.

„To by si u nás trouf málokdo,“ poznamenám. „Zůstat si jistí celý rok. Za dvanáct měsíců se může stát ledacos.“

„Například co?“ Iva nechápe.

„Například nevěra. Vyhoření. Změna plánů. Snoubenec si najednou usmyslí, že by vlastně chtěl žít v Austrálii. A tak podobně. Co pak?“